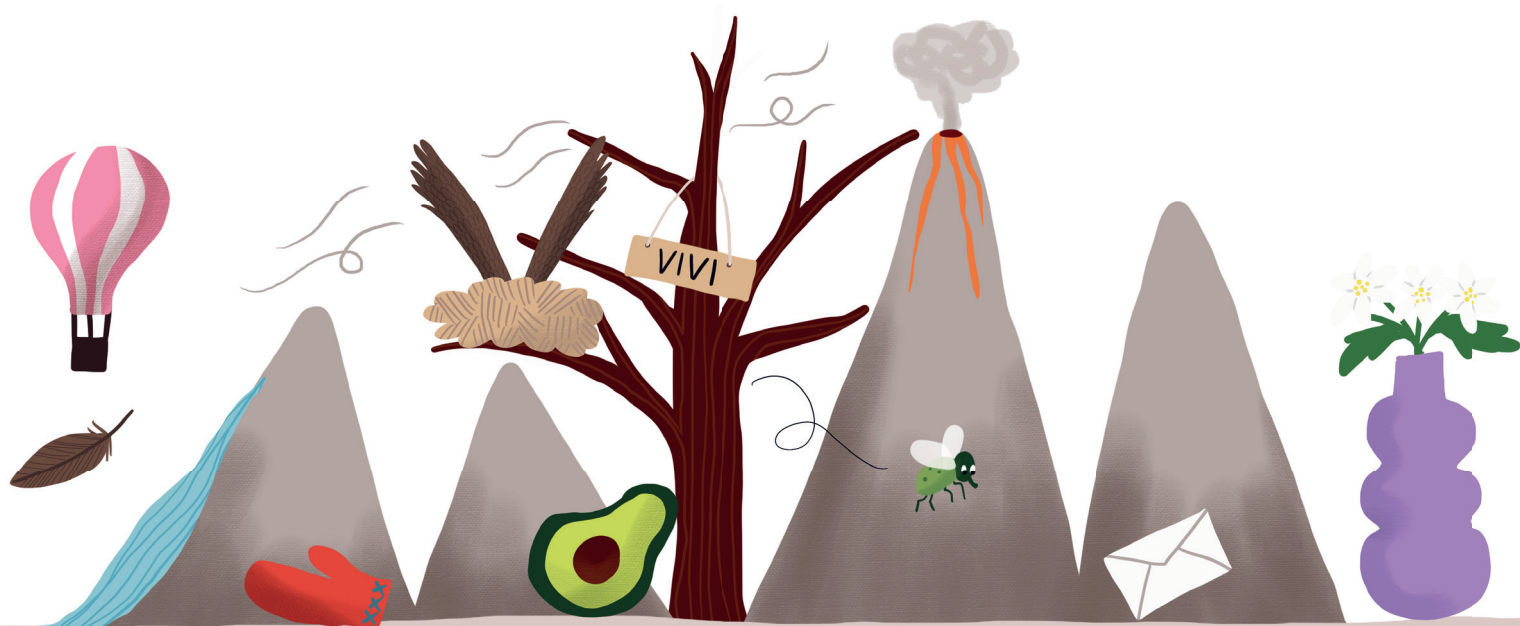

PREPPARNA

Lärarhandledning HITTA LJUDET!

Välkommen till Läsprepparna!

Läsprepparna är resultatet av mitt eget intresse för hur man kan främja barns läsinlärning kombinerat med min lust att skapa hjälpmedel som är både pedagogiska och roliga för barnen att använda.

Serien bygger på en läsinlärningsmodell som är etablerad inom forskning och som haft stor betydelse för att förstå hur vi lär oss läsa från grunden (The Simple View of Reading). Modellen har inspirerat mig i arbetet med att ta fram böckerna i Läsprepparna och ligger till grund för hur serien är uppbyggd.

Forskningen* säger att vi, för att kunna läsa och förstå det vi läser, behöver:

- förstå att språket kan delas in i språkljud (fonologisk och fonemisk medvetenhet)
- veta hur språkljuden hänger ihop med bokstäverna (bokstavskännet)
- förstå och kunna uttrycka oss genom språket – där vårt ordförråd, kunskap om språkets grammatik, uppbyggnad och funktion i olika sammanhang har stor betydelse (språkförståelse)

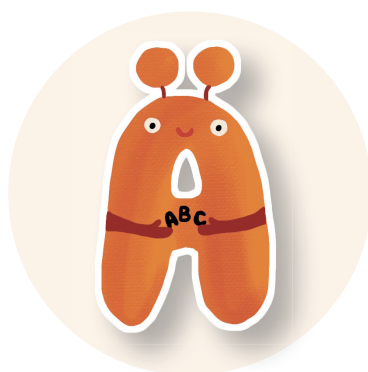
Alla delar är lika viktiga – om någon av dem inte fungerar får vi svårt att förstå det vi läser.

I Läsprepparna kallar vi delarna för:

L – Lek med ljud

där fokus är på att höra och känna igen ordens och språkets ljud.

Ä – Äg bokstäverna

där fokus är på att lära sig bokstäverna och deras ljud.

S – Snappa språket

där fokus är på att bygga sitt ordförråd, sin kunskap om grammatik och språkets funktion.

Varje del består av flera böcker som ger övning och förberedelse i den delen av läsförmågan. Det görs på ett sätt som är både underhållande och lättsamt för barnet och som sker i steg. Tillsammans med dig som vuxen blir böckerna ett hjälpmedel för barnet att utveckla de färdigheter som behövs för att bygga en bra grund inför lässtarten. Samtidigt bjuder böckerna in till en rolig och härlig lässtund som är lätt att uppskatta, för både barn och vuxen.

*Läs om hänvisningen av forskningsrapporten på www.läspreporna.se.

Böckerna i serien Läsprepparna

Vad låter lika?

L – Lek med ljud

Att rimma är ett roligt sätt att börja lära sig förstå att språket både har en betydelse- och en ljudmässig sida.

Hej bokstav!

Ä – Äg bokstäverna

Det här är ingen vanlig ABC-bok. Här får barnen bekanta sig med tio av de vanligaste bokstäverna i svenskan.

Gissa ordet!

S – Snappa språket

Med hjälp av gissningslek och ledtrådar får barnen associera fram ord. Associationsleken gör att barnen gör kopplingar mellan orden, vilket stärker ordförrådet.

Hitta ljudet!

L – Lek med ljud

Välkommen till Ljudens gata. Här bor tretton av våra vanligaste språkljud. Lyssna och se om du kan höra dem i orden. Detta är ett bra sätt att bekanta sig med språkets allra minsta byggstenar och bli medveten om att orden består av ljud.

Hallå bokstav!

Ä – Äg bokstäverna

Här presenteras Kk, Ää, Tt, Ff, Åå, Bb, Öö, Hh, Uu och Gg. Bokens fokus ligger på att lära barnen hur bokstäverna ser ut och låter. Formen och ljudet illustreras med både text och bild, och barnen lär sig att koppla ihop dem.

Trolla med ord

S – Snappa språket

Trollkarlen Tim och hans trolleri-maskin kan sätta ihop ord så att det blir nya ord. Titta och lyssna på orden som åker ner i maskinen och vad som kommer ut på andra sidan. Boken bildar på ett lekfullt sätt en medvetenhet om vårt språk och hur ord kan sättas ihop och tas isär.

Susanna Cabander är kommunikatör, logoped och författare och har ett stort intresse för hur man kan hjälpa barn i sin tidiga läsutveckling och göra läsforskningen mer praktiskt tillgänglig. Tillsammans med illustratören Anna Lagerström har hon tagit fram Läsprepparna.

Arbetet med boken

Hitta ljudet!

Det här är den andra boken i L-delen (Lek med ljud) i Läsprepparna. I den här boken får barnet bekanta sig med tretton av våra vanligaste språkljud i svenskan. På varje uppslag presenteras ett ljud som barnet får lyssna efter och lära sig känna igen. Till ljudet finns bilder som visar ord med ljudet i. Det kan finnas både först, sist och inuti orden. Att lyssna efter ljuden i ord är ett bra sätt att bekanta sig med språkets allra minsta byggstenar och bli medveten om att orden består av ljud. Ett viktigt steg i den tidiga läsutvecklingen.

Första uppslaget i boken

Här finns en översikt över alla ljud som finns med i boken i form av en gata där alla ljudfigurer bor. Ljudfigurerna är samma som bokstavskaraktärerna som finns i bokstavsböckerna i Å-delen i Läsprepparna. Men i den här boken är fokus enbart på ljuden, så därför visas inte bokstavskaraktärerna i sin helhet. Däremot presenteras deras ljud och bokstavskaraktärerna kan anas när de skymtar fram i sina hem. Tanken är att det ska fungera som en hjälp som gör att kopplingen mellan ljud och bokstav går lättare att göra sedan, när barnet först har bekantat sig ordentligt med ljuden. Då har barnet goda chanser att känna igen ljuden som hör till varje bokstav och kan lättare göra kopplingen mellan dem.

Från ungefär 4 års ålder kan de flesta barn uttala samtliga språkljud i svenskan, förutom r- och sj- och tj-ljuden som kan dröja längre. Samtidigt är det inte ovanligt att språkljud som s, f och k krånglar. Därför finns det en pratbubbla med en notis om det vid de ljuden i översikten med "Ljudens gata". Före ungefär 4 års ålder hör det till den normala uttalsutvecklingen att de förenklas eller förväxlas med andra språkljud eftersom barnets förmåga att göra ljuden motoriskt inte har utvecklats fullt ut än.

Använd översikten med ljuden i boken som en guide till och repetition av ljuden. När ni har gått igenom alla ljud i boken kan ni "promenera" längs gatan med fingret och barnet får lyssna och kanske prova att härma ljuden ni stöter på längs med vägen. Kom ihåg att vissa språkljud är svårare än andra. Om barnet inte klarar av att säga exempelvis r-ljudet, kan ni låta det vara och bara ägna er åt att lyssna och känna igen.

Arbetet med boken

Andra uppslaget och framåt

Var och ett av ljuden presenteras på ett uppslag. Ta ett ljud åt gången. Stanna gärna kvar vid ett eller ett par ljud och repetera det/dem många gånger innan ni går vidare. Lägg gärna till en handrörelse (se sidan 5).

Överdriv och betona ljuden, först isolerat när det står i texten, och sedan i var och ett av orden. Upprepa orden flera gånger. Lägg märke till om barnet verkar kunna höra ljuden och kan höra skillnad på ljud som f, s och t. Och r, l och j. Barn som har svårt att höra skillnad och förväxlar språkljud kommer också att ha svårt att göra skillnad på de ljuden i sitt uttal. Därför är det viktigt att först öva mycket på att lyssna och känna igen ljuden. Rörelser till ljuden underlättar för barnet att uppfatta och höra skillnad på dem.

Gör barnet uppmärksam på munnen som uttalar ljudet. Prata om vad som händer i munnen när ni provar att göra ljudet. Är läpparna öppna eller stängda? Var är tungan när ni gör ljudet? Är den långt fram, långt bak eller rör den sig inte alls utan ligger platt i munnen? Ni kan också prova att känna med ett par fingrar på halsen – känns det någonting på utsidan av halsen när ni säger ljudet? Vissa ljud är utan ton (som s och f) medan andra görs med ton med hjälp av stämbanden (som m och v), och då känner man vibrationer på halsen när man gör ljudet. Var modell för barnet – visa och berätta vad som händer i din mun och på din hals!

De flesta uppslag i boken har ord där det aktuella ljudet förekommer antingen i början, slutet eller inuti ordet (undantag är k och f). Det är lättare att höra ljuden i början av orden, svårare i slutet och allra svårast inuti orden. Det kan också vara extra svårt att urskilja ljudet om det sitter tätt ihop med ett annat ljud, till exempel i konsonantmöten som "nd" i "hund" eller "sk" i "sko". Hjälp barnet om det blir för svårt, anpassa svårighetsnivån och lös uppgiften som står i texten tillsammans! Fokus är främst att lyssna efter och känna igen ljuden, inte att barnet självt ska kunna säga dem i alla positioner i orden.

Lekar och aktiviteter

Ni behöver:

- Boken *Hitta ljudet!*
- Dina händer

Ge ljuden en rörelse!

För att göra språkljuden tydligare och underlätta igenkänningen av dem är det bra att lägga till en rörelse till varje ljud till en början. Det gör att barnet tydligt kan iaktta ljudet medan det hör det sägas. Här nedan följer förslag på rörelser till varje ljud som finns i boken. Gör rörelsen till ljudet medan du uttalar det. Efter en tid, när barnet är förtroget med ljuden, behövs inte rörelsen som stöd längre.

Ljud och rörelse:

- a:** Öppna den ena handen, som ett gap som säger aaa.
- s:** Rör handen i en slingrande rörelse, som en orm. och låt sss.
- l:** Dra med pekfingret uppåt i luften och säg lll.
- o:** Rita en cirkel i luften framför din mun som säger ooo.
- r:** Böj din ena hands fingrar, låtsas att den är en rakapparät som du drar fram och tillbaka över kinden och låter rrr.
- e:** Klia dig på hakan och titta uppåt, som att du funderar, medan du säger eee.
- n:** Låtsas att du håller i en ratt och kör bil samtidigt som du låter nnn, nnn, nnn.
- i:** Håll om dig själv med dina armar som om du fryser samtidigt som du låter iii.
- v:** Forma dina händer som två vingar på en fågel som flyger samtidigt som du låter vvv.
- m:** Gör en cirklande rörelse med handen på din mage, som om du är hungrig och ser något du vill äta, samtidigt som du säger mmm.
- k:** Låtsas att du håller i en kaka som du bryter av på mitten samtidigt som du låter k.
- t:** Låtsas att du spelar trummor med dina pekfingrar samtidigt som du låter t, t, t.
- f:** Håll ditt pekfinger mot underläppen och skjut in underläppen under framtänderna (det vill säga forma munnen till att uttala f) samtidigt som du låter fff.

Lekar och aktiviteter

Ni behöver:

- Boken *Hitta ljudet!*
- Bingobrickor, skriv ut det antal ni behöver
- Munbilder, skriv och klipp ut och klistra fast det ljud ni ska öva upptill på bingobrickan

Ljudjakt med bingo!

Gör så här:

1. Fokusera på ett ljud, till exempel m. Läs uppslaget med ljudet tillsammans i barngruppen enligt beskrivningen på sidan 4. Använd gärna handrörelsen till ljudet (se sidan 5). Om gruppen är större är det perfekt att använda sig av den digitala versionen av boken så att ni kan projicera bilden som storbild på väggen eller liknande.
2. Dela in barnen i grupper om två och två.
3. Varje grupp får en bingobricka var.
4. Nu gäller det för grupperna att hitta så många ord som möjligt som börjar på ljudet i rummet och rita dem i bingorutorna – ett ord per ruta. Man kan också välja om grupperna får gå till olika rum och leta. Ett alternativ är att vara utomhus och göra leken och att barnen får leta efter ord i utemiljön. Ett annat alternativ är att grupperna får varsin bok eller tidning att leta i.
5. Den grupp som först har hittat och ritat hela bingobrickan har fått bingo!

Varianter på leken:

- En svårare variant är att försöka hitta ljudet i slutet av ord i stället.
- Ytterligare en variant är att komma på ord i en viss kategori – till exempel kläder, mat eller djur som börjar på det aktuella ljudet.

Hitta ljudet!

BINGO

